

ATMOSFERANING BUZILISHIGA OLIB KELUVCHI VAZIYATLAR

Tashtemirov Oybek Kamilovich

Andijon viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi Hayot faoliyati xavfsizligi o'quv markazi katta o'qituvchisi Telefon: 91 471-10-50

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yer atmosferasining muvozanatiga putur yetkazuvchi asosiy vaziyatlar, jumladan tabiiy va antropogen omillar tahlil qilinadi. Atmosferaning buzilishi ekotizimlar, iqlim tizimi va inson salomatligiga qanday ta'sir qilishini ko'rib chiqiladi. Shuningdek, bunday jarayonlarni monitoring qilish va oldini olishning zamonaviy usullari taqdim etilgan.

KIRISH

Yer atmosferasi hayotning mavjudligini ta'minlash, iqlimni tartibga solish va kosmik nurlanishdan himoya qilish kabi muhim funksiyalarni bajaradi. Uning tarkibi va strukturasi buzilishi ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Ushbu maqolaning maqsadi — atmosferaning buzilishiga sabab bo'luvchi asosiy vaziyatlarni tizimlashtirish va ularning oqibatlarini tahlil qilishdir.

1. Atmosferaning buzilishiga tabiiy sabablar

1.1 Vulkanik faollik

Vulkanlarning portlashi atmosferaga katta miqdorda gaz va chang chiqindilarini, jumladan oltingugurt dioksidi (SO_2), karbonat angidrid (CO_2) va boshqa zarralarni chiqaradi.

Natijada: vaqtinchalik global sovush tendensiyasi yuzaga keladi;

kislota yomg'irlari paydo bo'ladi;

ozon qatlami tarkibi o'zgaradi.

1.2 O'rmon yong'inlari va biomassa chiqindilari

O'rmon yong'inlari karbonat angidrid, metan va mayda zarralarni chiqaradi, bu esa:

issiqxona effektini kuchaytiradi;

havoning sifatini yomonlashtiradi;

chegaralararo ifloslanishga olib keladi.

1.3 Kosmik omillar

Meteor oqimlari va quyosh portlashlari yuqori atmosferaga vaqtinchalik ta'sir ko'rsatadi, natijada:

ionosfera jarayonlari o'zgaradi;

atmosferaning bosimi va radiatsion fon ta'sirlanadi.

2. Atmosferaning buzilishiga antropogen sabablar

2.1 Sanoat ifloslanishi

Zavodlar va elektr stansiyalarda fosil yoqilg'ini yoqish CO_2 , NO_x , SO_x va qattiq zarralar chiqishiga olib keladi, natijada:

issiqxona gazlari konsentratsiyasi oshadi;

kislota yomg'irlari yuzaga keladi;

shaharlarda havoning sifati pasayadi.

2.2 Transport vositalari

Avtomobil va aviatsiya ko'p ishlatilishi uglevodorodlar va azot oksidlarining chiqishiga sabab bo'ladi, bu esa:

smog hosil bo'lishiga;

global isishga;

ozon qatlamining degradatsiyasiga olib keladi.

2.3 Qishloq xo'jaligi

O'g'itlar va chorvachilik faoliyati metan va ammoniak chiqindilarini oshiradi, bu esa: issiqxona effektini kuchaytiradi;

atmosferik yog'ingarchilik orqali suv havzalarining eutrofikatsiyasiga olib keladi.

3. Atmosferaning buzilishining oqibatlari

Iqlim o'zgarishi: yillik o'rtacha haroratning oshishi va ekstremal ob-havo hodisalari;

Ozon qatlamining buzilishi: Yer yuzasiga ultrabinafsha nurlanishning kuchayishi;

Inson salomatligining yomonlashishi: nafas yo'llari kasalliklari, allergiyalar, immunitetning pasayishi;

Ekologik buzilishlar: flora va faunaning nobud bo'lishi, ekotizimlarning degradatsiyasi.

4. Monitoring va oldini olish usullari

Atmosfera va chiqindilarni sun'iy yo'ldosh orqali kuzatish;

Atmosfera namunalarini laboratoriya tahlili;

Xalqaro ekologik kelishuvlar (Kyotodagi protokol, Montreal protokoli);

"Yashil" texnologiyalarni joriy etish va chiqindilarni kamaytirish.

Xulosa

Atmosferaning buzilishi tabiiy va antropogen omillar bilan yuzaga keladigan murakkab muammo hisoblanadi. Zamonaviy monitoring usullari va xalqaro hamkorlik jarayonlarni qisman nazorat qilish imkonini beradi. Shunga qaramay, atmosferaning barqarorligini saqlash uchun kompleks yondashuv va ekologik xavfsiz texnologiyalarni faol tatbiq etish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

IPCC. Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Cambridge University Press, 2021.

Seinfeld, J. H., & Pandis, S. N. Atmospheric Chemistry and Physics. Wiley, 2016.

Montreal protokoli ozon qatlamini buzadigan moddalar bo'yicha. BMT, 1987.

Gidrometeorologik ma'lumotnoma, Moskva, 2020.